

T A R İ H
VESİKALARI

Sayı : 15

Mayıs 1949

Cilt: III

MUSTAFA RESİT PAŞA'NIN PARIS VE LONDRA ELÇİLİKLERİ ESNASINDAKİ SİYASİ YAZILARI

[c. III, sayı: 13, s. 59 dan devam]

XXXV

**Atebe-i bülend-mertebe-i veliyy ün-niamilerine maruz-i
çâker-i kemîneleridir ki [1]**

Bundan çend ruz mukaddemce bazı İngiliz ve Fransız beylik gemilerinin Girit cezîresi hakkında Mehmed Ali'nin harekât-i istikbaliyesini menetmek için cezîre-i merkume tarafına gittikleri bir gazetede muharrer olup işbu gemilerin gitmesi gûya ada-i mezkûrun Fransa ve İngiltere tarafından muvakkaten zaptı kaziyesine mebni olduğu diğer bir gazetede yazılmış olarak eğerçi bu makule gazete lâkırdılarının ekserisi kâmilen sahih olmaz ise de elbette yine bir mebde' ve menşe' olmak iktiza edeceğine nazaran bunun istiknahı lâzimededen görünüp şöyle ki şayed bunların bu hareketleri rehîn-i sıhhat ise bunun üzerine sual ve cevap olduğu halde elbette bir şeyin üzerine bina etmek istiyecleklerinden faraza Mehmed Ali'nin zulüm ve teaddi ve su-i idaresini irade ettikleri takdirde bu keyfiyet tamam vesile-i mübahase olarak ol halde kendülerine Mehmed Ali'nin su-i idaresi sebebiyle böyle bir hareket olunmak iktiza etmeyip tebdil-i vali ile oranın istihsal-i asayışı taraf-ı Devlet-i Aliyyeye iade ve bu babda canib-i Saltanat-i Seniyyeden teşebbüs buyurulacak tedabîre bu taraflardan dahi icabına göre iane olunmak lâzımgelür yollu ve sair türlü söz söylenmek ve yavaş yavaş lâkırdı Berr-i Şâm taraflarına dahi dolaştırılmak mümkün olduğu misillü bu hareket yine Yunan fesadı ve yahud kendülerinin başka bir kurunduları olup da andan neşet etmiş ise ol dahi anlaşılaraq ana göre icabına çalışılmak iktiza edeceğinden bu hususun taraf-i ubeydânemden araştırılacağı ve atufetlû Beylikçi Efendi bendelekiyle [2] dahi muhabere olunacağı derkâr ise de Derisaadet'te dahi bu misillü havadisler duyuldukça peyapey taraf-ı kemteraneme iş'arı menut-ı inayet-i aliyeleri idügi ve hâk-i pay-i hümayun-ı hazret-i şahaneye Fransa Devleti tarafından bazı hedâyâ irsal olunduğu işitilmiş ise de ne makule şeyler olduğu anlaşılammış olup her ne ise bu keyfiyet sahih olduğu halde İngiltere kiralının usulüne ittiba demek olacağı ve شورشیل maddesinin [3] suret-i vukuu mukaddema her ne kadar bervech-i tafsil savb-ı kemteraneme

[1] Başvekâlet Arşivi, sandık 153, karton 3, evrak 4 melfuflarından şifre ve hallidir. Hallinin üzerinde «Amedî Bey bendeleri tarafından bu defa vürud eden tahriratın hallidir fi 25 R sene 52» ibaresi yazılıdır.

[2] Londra sefaretinde bulunmakta olan Nuri-Efendi.

[3] Churchill meselesi hakkında bak, Tarih Vesikaları, c. III, sayı: 13, sahife 52, not 1.

bildirilmiş ise de neticesi yani İngiliz elçisinin [1] henüz muamelât-ı sefaretini kemafissabık icraya başlayub başlamadığı malûm olamayub halbuki gazetelerde bu maddenin üzerine bin türlü sözler görülmekte ve hakikat-i hal bilinememek cihetiyle taraf-ı bendegânemden sükûtdan gayri bir şey yapılamamakta olmasıyle bu misillü keyfiyetin dahi peyapey bildirilmesi lûtuf ve ihsan-ı müşiranelerine vabeste mevaddan olduğu beyaniyle işbu arıza-i ubudiyet-farfza-i âcizanem bittahrir bu defa Derisaat'e *توربر* [2] çıkarılacağı Umûr-i Ecnebiye nezareti tarafından ihbar olunmak hasebiyle ana teslimen takdim ve tesyir kılındığı bimennihi taalâ muhat-ı ilm-i âli-i veliyy ün-niamîleri buyuruldukda emr ü ferman hazret-i men leh ül-emrindir.

Fi 25 R sene 52 (10 ağustos 1836)

mühür [3]

Mustafa Reşid

XXXVI

Amedci Bey bendeleri tarafından bu defa vürud eden tahriratın hallidir Fi 7 ca sene 52 (20 eylül 1836) [4]

Devletlü übbühetlü Kapudan Paşa Hazretlerinin [5] Tunus sularına azîmet buyurmaları ihtarına dair tahrirat-ı seniyye irsal buyurulmuş ve muahharan canib-i müşarünileyhden vâki olan iş'arat iktizasınca donanma-yi hümayun-ı şahanenin Derisaadete avdetiyle kendülerinin Trablus'da kışlamaları karar-pezir olduğu keyfiyatını ve Tunus maddesinden dolayı Fransa tercümaniyle vâki olan mücavebat-ı seniyyelerini mutazammın ziver-i dest-i tazim olan emirname-i veliyy-ün-niamîleri meal-i valâsı rehfn-i iz'an-ı bendegânem olup eğerçi muahharan Fransa gemilerinin Tunus limanından çıktıkları rivayet olunmuş ise de yine donanma-yi humayunun suret-i seyr ve hareketini kollamaktan hâli olmadıkları dahi söylenmekte olmasına nazaran kapudan-ı müşarünileyh hazretleri canibine ol vechile ihtarat-ı lâzime icra buyurulması isabet ve inşa Allahu taalâ saye-i şevket-vaye-i hazret-i şehensahîde Trablus eyaletinin istih-

[1] İngilterenin İstanbul sefiri Lord Ponsonby.

[2] Courier

[3] Reşit Paşa bütün yazılarını kendi ismini havi mühriyle temhir eylemiştir. Bu mührün içinde (243) tarihi hâkkedilmiştir.

[4] Başvekâlet Arşivi, Mesail-i Siyasiye-Fransız (1-2) kartonu, evrak 10 mefluflarından, şifre hallidir.

[5] Kapudan-ı derya Çengelöğlü Tahir Paşa.

sal-i nizamât-ı kâmilelerinden sonra vaktiyle ve sırasıyla Tunus canibinin dahi icabına bakılacağı rehîn-i bedahet olarak geçen hafta savb-i âlilerine beyan ve iş'ar kılındığı vechile Cezair maslahatı hasb el-vakti vel-hal ağırca bir şey olduğundan başka elhaletü hazîhi eyyam-ı sayf olmak hasebiyle Fransa'nın parlamento kamaraları kapanub memurîarî bütün قامپاينيه [1] lerine dağılmış olduklarından elhaletü hazîhi Paris'de ministrolardan başka kimse olmayub bunların dahi her bir husus için bir sene kamaralarda nasıl karar verilmiş ise tâ ertesi sene kamaralar açılıb da ol hususatın müzakeratı teceddüt etmedikce ol kararların hilâfına olarak söze girişmeyecekleri yani cemî-i zamanda kamaraların re'y ve kararlarına muhalif olarak hareket edemeyecekleri bedihî ve aşikâr olduğuna ve bu maddenin sair politikalara dokunması vâhimesi dahi derkâr idüğine binaen bu maddeye birdenbire teşebbüs olunmaktığına cesaret olunmayub her ne ise bu hususa dair olan fermannâme-i âsafaneleri ve Humbarahane-i Âmire miralayî saadetlü Kâmil Bey bendeleriyle [2] Hamdan Efendi dâilerinin [3] takrirleri suretleri takımıyla atufetlü Beylikçi Efendi hazretleri bendelerine irsal ve bu hususun üzerine vâki olan mülâhazat-ı kemteranem dahi bervech-i tafsîl tahrir ve iş'ar olunarak çünkü bu maddede sair taraflardan bir gûna ümit olunamayub olsa olsa yalnız İngilterelünün bazı mertebe muavenet-i kavliyyesi melhuz olmak cihetiyle bu maslahat hakkında oraca vâki olmuş olacak mülâhazat ve malûmatı istiş'ar olunmuş olmağla gelecek cevabı üzerine dahi tekrar mütalâa olunarak hâk-i pay-i âlilerine beyan ve iş'ar kılınacağı ve Marsilya şebenderliğine Marsilya mütemekkinlerinden olup Derisaadette olan bazırgân البود [4] tarafından iltimas olunan تازمير امرت [5] nam şahsın tâyini veyahut Derisaadetten başka birinin i'zamı şıklarında lûtfen ve ihsanen mütalâa-i kemteranem istifsar buyurulmuş olduğundan iktizası ledetteemmül çünkü düvel-i sairenin şurada burada ikame ettikleri konsolosları kendi tebealarından her ne kadar rûsumat alur ise de gerek kendi idareleri ve gerek muhtac oldukları kançilyeleri takımıyla yasaklarının ve küşad etmekte oldukları bandıralarının masarifatı zımnında meratib-i mütefavitede bulunan konsoloslarına derecesine ve mevkiine göre senevî haylice akçeler vermekte

[1] Campagne.

[2] Avrupa'da mühendislik tahsil ettikten sonra bilâhara sefirliklerde, valiliklerde, nazırlıkta bulunan ve 1273 (1857) senesinde iki gün (12 14 zilhicce - 3-5 ağustos) seraskerlik mevkiini işgal eden Mehmed Kâmil Paşadır (Vefatı: 1276 - 1859).

[3] Hamdan Efendi hakkında bak. Tarih Vesikaları, c. II, sayı 12, sahife: 459, not 3.

[4] ALéon.

[5] Birinci kelimenin imlâsı Casimir olduğu muhakkak, ikincisinin ise Emérite olması muhtemeldir.

oldukları nizamât-ı müesseseleri iktizasından olub inşa Allahu taalâ saye-i şevket-vaye-i hazret-i şahanede Devlet-i Aliyye sefaretleri iktiza eden mahallerde yerleşüb daimî suretine girdikten sonra fûruatından olan şebbenderliklerin dahi bir taht-i nizam ve rabıtaya idhal buyurulacağı âşikâr ise de karar maslahate kadar olduğuna göre ve masrafsızca olarak kullanılması icab-ı halden olacağına ve bu قازمير امرات in hüsn-i haline bazirgân-ı mersum tarafından şahadet olunduğundan başka bu tarafta dahi bazı kendüsini bilenler muteber ve ehl-i ırz bir âdem olduğunu haber vermekte olduklarına ve revîş-i hâle göre bunun şebbenderlik istemesi bir gûnâ temettü' ve menfaat için olmayub mücerred tezyid-i itibar meramından ibaret gibi anlaşıldığına ve ecnebiden konsolos tâyini düvel-i sairede dahi mesbuk ul-emsal olarak alehusus ki bu esnada Fransızlardan Devlet-i Aliyye şebbenderi nasbolunması politika ca faideli görüldüğüne nazaran bu âdemin tâyini münasib gibi görünür ise de bunun veyahud âhar birinin tâyini mütevakkıf-i emr ü irade-i seniyyeleri idüğü ve mersumun memuriyeti emr ü irade buyurulduğu halde sonra bir gûnâ kfl ü kale ve akçe dâvasına mahal kalmamak için kendüsünün taraf-ı Devlet-i Aliyyeden bir şey isteyüb istemeyeceği evvel emirde mersum bazirgân البرال tarafından istimzaç ettirilerek ana göre memuriyetini natık iktiza eden berât-ı âlişanı bittasdir taraf-ı kemteraneme irsal buyurulmak menut-ı irade-i seniyyeleri olduğu ve Mısır valisi geçenlerde bu tarafta tahsilde bulunan âdemlerini bütün Mısır'a celbetmişken bu defa yine birtakım eşhas irsaliyle Marsilya karantinesine çıkmış oldukları işitilmiş olub bundan muradı Rusyalu ile kendüsünün uyuşduğuna dair münteşir olan havadisatın üzerine Fransızlara kendüsünü hoş göstererek yeni başdan ısındırmağa çalışmak mütalâa-i fasidesi olacağı ve İspanya ülkesinde bir vakitten berü sürünmekte olan şuriş ve ihtilâl bugünlerde kesb-i iştial etmiş olduğundan Fransa ve İngilterelüye hasb el-ittifak bir nevi gaile-i azîme kabîlinden olarak bunun üzerine meşveret etmekde oldukları beyaniyle arıza-i bendegânem terkim ve takdimine ibtidar kılındığı

XXXVII

Paris sefirî Âmedî-i divan-ı humayun Reşid Beyefendi bendeleri tarafından vürud eden tahriratın hallidir [1].

Bundan akdem takdim-i hâk-i pâ-yi veliyy ün-niamîleri kılınan maruzat-ı ubeydâneme cevaben ve re'sen tevarih-i muhtelifle ile ihsan buyurulan

[1] Başvekâlet Arşivi, Mesail-i Siyasiye, Fransa (1-3) kartonu, İrade 54 melfuflarından bir hal sureti olup asıl şifre görülememiştir. Üzerinde tarih bulunmayan bu vesikada "Geçen sene Umur-ı Ecnebiye Nazırı bulunan Amiral de Bigny ile Cezayir maddesine dair

emirname-i âlileri mefahm-i seniyyesi ve Cezayir eyaletinde kâin Kostantine ahâlisinin der-i devlet-medâra takdim eyledikleri maruzatın irsâl buyurulan sureti müeddâsı malûm-ı ubeydânem olub Kostantine Beyi Hacı Ahmed Beyin [1] birvakittenberü mukabele-i âdada rû-numâ olan gayret ve şecaatine ve Fransızların Cezayir hakkında olan usul-i gayr-i lâyıklarına nazaran mîr-i mumaileyh rütbe-i mîr-i mîrâni ihsaniyle eyalet-i merkümede bulunan ahali-i islâm üzerine vali nasb buyurulması iktiza eder ise de emirname-i mün'imanelerinde beyan buyurulan mehâzir dahi varid yani bu keyfiyet Fransızların kibir ve gururlarına dokunarak andan sonra Cezayir'e külliyyetlü asker irsaliyle bütün eyaletin zabtı suretine cesaret etmeleri ve belki Devlet-i Aliyyenin sair politikalarına dahi muzir olması akreb-i melhûz olarak hattâ İngiltere devleti dahi Cezayir'in Fransalı'da durmasına bir vechile razı değiller iken bu husus için bir şey söylemedikleri mücerred Fransızları ısrara düşürmemek mülâhazatından neşet etmekte olup çakerlerinin dahi bu hususda zuhûra gelen teahhur-ı bendegânem keyfiyat-ı meşruhadan iktiza etmiş ve Fransa kiralının kamara ahâlisine irad ettiği hitab-ı resmîsinde mûnderiç olan Afrika'da temellükâtımız tâbirine itiraz olunmaması dahi çünkü tevcihat-ı hümayun defterinde mâstur olan Cezayir eyaleti lâkırdısına Fransa elçisinin vâki olan itirazi Devlet-i Aliyyenin Cezayir hakkında olan niyyat-ı seniyyesini tagyîr edemiyerek inşâ'Allahu taâlâ hulûl-i vakt-i merhununda iddiasından gerü durulmıyacağı misüllü faraza canib-i sefâretten olunacak itiraz dahi anların niyetlerini tagyîr etmiyeceği mütalâasından başka elhaletü hazihi meydanda birtakım tenk maslahatlar mevcut ve Fransızların televvün-i mizacları malûm ve mazbut olduğu halde yed-i çakerânemde bir irade-i kat'îye yoğiken hodbehod itiraz itmekliği de tecviz edemediğimden icabeylemiş ise de vakia bütün bütün sükût olunmak sureti dahi münasib olmayacağına ve hususiyle beş ön gündenberü Kostantine üzerine suikasdları olduğu bazı gazete kâğıdlarında dahi görülmüş idüğine ve resmî olmiyan ifadatın pek de millet lisanına intişarı vahimesi dahi melhuz olmadığına binaen hem Devlet-i Aliyyenin bu babda derkâr olan hukuk-ı sarihesinden gerü durmıyacağı zimnen kendülerine anlatılmak ve hem Kostantine hakkında niyet-i fasideleri anlaşıl-mak için Umûr-ı Ecnebiye Nazırının muavini olan *موسيو ديزاش* [2] a

[1] Hacı Ahmed Bey hakkında bak. Ali Rıza Paşa, Mir'at ül-Cezayir (Türkçeye tercüme eden Şevki), İstanbul, 1293, s. 96 ve devamı.

[2] Monsieur Désages.

vuku bulan mücavebat" ibaresi onun 1251 senesi içinde yazıldığına delâlet eder. Binaenaleyh bu vasıkayı Reşit Paşanın 1251 senesine ait yazıları arasına koymak ve o suretle mütalâa etmek doğru olur.

mahremane olarak gönderilen haberde geçen sene Umûr-ı Ecnebiye Nazırı [1] ile Cezayir maddesine dair vukubulan mücavebat ve bu maslahatın tehiri hakkında Fransa devletinin iltimas keyfiyetleri cümleten malûmdur. Eğerçi Devlet-i Aliyye dost-ı kadîmi olan Fransa Devletinin hâtirasına riayeten hukuk-ı sarhasını tehir buyurmakta ise de Fransa askeri buldukları yerlerde durmayub birtakım kendü hallerinde bulunan biçare âdemlerle mukatele ve emval ve eşyalarını nehb ü garet etmekte olduklarından bunlar dahi tâbüyetleri cihetle daima âsitan-ı bülend-unvan-ı hazret-i hilâfetpenahîye istirhamdan hâli olmayub hattâ bu esnada Kostantine hakkında dahi bazı havadisler işitilmekte olduğundan bu keyfiyetler saltanat-ı seniyyeyi iddia-yi hakk-ı âlisine mecbur etmez mi ve Fransa askerinin Cezayir üzerine ne suretle gittikleri cümle düvel ve milel indlerinde malûm iken şimdiye kadar orada tevekküfları ve böyle birtakım şeylere tasaddileri hukuk-ı düveliyeye tevfik olunabilir mü ve hususiyle [2] usulünün asıl menbaı Fransa olmak üzere iddia olunmakta iken şimdi böyle birtakım ibadullâhın kanlarını dökmek ve bahusus Kostantine gibi bir uzak mahalle gitmek yakışur mu yollu bazı şeyler irad ve kiralın zikrolunan hitab-ı resmîsinde olan tâbirin ve daha evvel kiralzadenin [3] Cezayir'e gitmesinin yakışksız şeyler olduğu dahi yad ve iradolunmuş ise de bunlara bihakkın cevap vermeyeceklerinden bu makalâtdan bahsetmiyerek fakat elhaletü hazîhi kamara ahâlisinin Cezayir masarifi hakkında ne diyecekleri malûm olmayub Umûr-ı Ecnebiye Nazırı dahi yeni nasbolunmuş olduğundan ve kendüsünün pek muarızları dahi bulunduğu kameralara muhalif işte bulunub da kendüsünü itidham ettirmekten pek mütehaşi olmağla Nazır-ı mu-maileyhe açıldığı halde şayed [3] gibi maslahat-âmiz sözler söylemeyüb de kendüsünü muhafazaten birdenbire bir kat'i cevap verecek olur ise hem bu bahsin bütün bütün kapusu kapanmış olur ve aradan şimdiki gibi tathîk zayi olarak sair maslahatlara dahi hem muzir olur vâdisinde ol dahi mahremiyet suretiyle ihafe-âmiz cevaplar göndermiş olduğundan taraf-ı bendegânemden dahi eğerçi gerek Fransa askerinin bu hareketlerden men'leri istidasına ve gerek Cezayir'in istirdadına dair taraf-ı saltanat-ı seniyyeden bir memuriyet-i cedîdem zuhûr ederse icrasına mecburiyetim derkâr olub ol halde bilfarz Umûr-ı Ecnebiye Nazırı kendü itikadınca kat'i söz söylese bile madem ki vereceği cevap hakka makrun olmayub ve

[1] Amiral de Rigny.

[2] Civilisation.

[3] Fransa kralı Louis-Philippe'in oğlu duc d'Orléans, Maréchal Clausel ile birlikte 1835 ağustosunda Gezayire gitmişti.

beni dahi iskât edecek suretde olmadıkça mübahaseden gerü durmıyacağım bedihîdir ve cümle mesalih merbut olmadığından bir maslahat müzakeresi âhar maslahata muzir olmak ve bu subeble arada tatlılık kalmak vâdisinde söyledikleri sözler pek şaşılacak şeylerdir ve asıl tatlılık denilen şeyler muamelâtda olmayub ancak mesalihde iktiza eder ve doğrusu Cezayir ahali hakkında tutulan usul pek yolsuz ve yakışsız şeydir yollu kelimat ile mukabele olunmuş olub her ne ise mumaileyh Ahmed Beye rütbe-i mîr-i mîrani ile Kostantine tevcih buyurulduğu halde bunlar bihakkin diyecekleri olmıyarak bilfarz bazı safsata-âmiz şeyler söyleseler bile avn-i Hakla iskâtlarına çalışılır ise de muhaberât-ı meşruhaya nazaran daha ziyade rünetlerini mucib olarak maslahatın ilerüsüne muzir olması melhuzatdan ve farazâ bunlara peşince söz açılıb da Kostantine memleketi Cezayir'den hariçdir şöyledir ve böyledir bu cihetle Hacı Ahmed Beyin vali nasb buyurulacağından artık sizin müdahale etmemeniz lâzımgelür vâdisinde sohbetler söylenilse ol' halde muvafakatlerinin istishali memûl ise de bunda dahi Devlet-i Aliyye Cezayir'in sair mahallerinden feragat etmiş gibi anlaşılaraq bu dahi mahzurdan salim olamayacağı bedihiyatdan olub velhasıl bu maslahat-ı nazikenin vekayiini zihn-i mukirr-i kemteranem muhit olamamağla bu babda her ne vechile emr ü irade-i seniyye keramet-efza yi südur buyurulur ise inşâ Allahu taâlâ mahz-ı hayr ve isabet anda olarak bu tarafda dahi muktaza-yi münifi üzere harekete ibtidar olunacağı ile bilmüzakere Derisaadete irsaline karar verilmiş olan üç nefer muallimlerin ikisi gönderilip birisi dahi henüz çıkarılmamış olduğundan iş'ar-i veliyy ün-niamîleri iktizasınca anın tevkifine bakılacağı takdim-i hâk-i pay-i âlileri kılınan ariza-i kemteranemde yazılmışdı. Çünkü bu tarafda bazı gazetelerde Devlet-i Aliyyenin Paris'de bulunan elçisi Derisaadet'e bazı اوجيال [2] ler irsaline memur olduğundan Rusya elçisi بوتنف [3] tarafından bu maddenin men'i zımnında savb-i vâlây-i riyaset-penahilerine musirrane haberler gönderilmekte ve Devlet-i Aliyyenin Mısırlu üzerine hareketi maddesine dahi yine elçi-i mumaileyh tarafından mümanaat gösterilmekde olduğu fıkraları yazılmış olmak hasebiyle bu maddede ser-rişte olunarak جزال کلينو ye gönderilen haberde bizim kendüsiyle vâki olan müzakeratımızın fezlekesi gidecek âdemlerin yar u agyâr duymaksızın irsal olunması suretine münhasır ise de kendisi dahi görmüş olacağı vechile bu maddenin gazetelerde birtakım sözler yazılmış olduğundan bu suret bizim kararımıza münafi olmağla gerek ol tertib

[1] Général Guilleminot.

[2] Oticiyal - Otticier.

[3] Boutenieff, Rusyanın İstanbul sefiri.

olunan üç neferden ayru kalan bir nefer اوچيال in ve gerek andan mâ-adâlarının tevkifi iktiza ediyor yollu beyan olunmuş olduğundan ceneral-i mumailleyhe gönderdiği cevabda çünkü Rusyalu Devlet-i Aliyyenin tahsil-i kuvvet buyurduğunu istemediğinden bu maddenin men'ine çalışacağı bedihîdir. Lâkin Devlet-i Aliyye anların sözlerine bakmamak ve gazetelerin yazdığı şeylere dahi kulak asılmamak iktiza eder. Her ne ise sonra gidecekler henüz buldukları mahal ve memuriyetleiden münfek olmamış olduklarından bunlar tevkif olunabilür ise dahi evvelki tertib olunan üç neferden gerü kalan bir nefer اوچيال eyaletlerin birinde bulunub Umûr-ı Ecnebiye Nazırı tarafından istihsal-i ruhsat ile kendi alayından müfekat etmiş ve bugün yarın Paris'e gelmek üzere bulunmuş olduğundan bunun tevkifi takdirinde artık hiç kimsenin yanında yüzüm kalmıyacağı cihetle fimaba'd Devlet-i Aliyyenin bir maslahatına karışmamak üzere yemin ederim yollu sohbetler irad edüb Umûr-ı Ecnebiye Nazırı muavini موسيو دزاش dahi ceneral-i mumailleyhin Derisaadete sefareti hengâmında baş sır kâtibi olduğundan bu münasabetle midir nedir sohbet onun tarafına aksederek andan dahi vürud eden haberde Rusyalunun usul-i hilekâranesi cümlelerin malûmu olduğundan evvel ve âhir çalıştığı vechile bu defa dahi bu maddeyi men'etmeye çabalyacağı bedihîdir. Lâkin bu hususa farazâ ceng açmak derecesine kadar ısrar edemeyeceği malûm ve asl-ı merâm dahi Devlet-i Aliyyenin tahsil-i kuvvet buyurduğunu istememekten ibaret olduğu emr-i gayr-i mevhum olmağla bu sözler ile maslahatdan gerü durulmak iktiza eder mi her ne ise eğer Saltanat-ı Seniyye Rusyalunun her dediğini icraya mecbur ise ol halde evvelce mülâhaza olunub da ibtidadan bu hususa teşebbüs olunmamak icabederdi vâdisinde sözler ityan olunmuş ve müteakiben ceneral-i mumailleyh kendüsi dahi nezd-i çakeriye gelerek kelimat-ı mezkûreyi tekrar eylemiş olmağla taraf-ı çakeriden dahi Rusyalunun bu maslahata karıştığı olmayub bilfarz karışacak olsa bile lillâh il-hamd Saltanat-ı Seniyye umûr-ı âliyesinde müstakil olmağla kat'â kulak asılmaz benim muradım ancak havadis olmayarak iş görmek suretinde موسيو دزاش a cevab gönderilüb ceneral-i mumailleyhe dahi bu sözler irad olunmağla diğerlerinin tevkifine bir şey demezsem de şu alaydan münfek olan اوچيال için pek mahcub olacağım diyerek izhar-ı teessür etmiş olduğundan ve bu kadar makalâtın üzerine اوچيال -i mersum gönderilmemek lâzımgelse artık kimse ile görüşmemek derecesinde çakerlerine mahcubiyet olarak ve gazetelerde dahi türlü şeyler yazılarak bu suret Devlet-i Aliyye politikasına muzir olacağından ve Rusyalunun meramı evvel ve âhir bilindiği vechile Saltanat-ı Seniyyenin tahsil-i kuvvet buyurmasını men' demek olub yohsa

bütün Fransalular رەپوبلىكان [1] olmayub ve hele askerî takımından hiç bulunmayub bilfarz olsa bile bunların cumhuriyet suretini istemeleri kendü memleketlerinin menafî ve meratibine nail olmak daiyesinden ibaret olmağla başka yerlerde bu misillü fesad neşretmekden kendülerine faide hâsıl edemeyeceklerini bildiklerinden bihude şeye çalışmayacakları zâhir ve bu mâkule eşhası korudukları dolayı kendü memleketlerinde döndürmekten âcizken başka yerde ihtilâf-ı lisan ve usul cihetleriyle hiç icraya [2] ve hususâ iki üç âdem için ne Rusyalu sızıldı ve ne kendülerinden bir nev'i mazarrat olamayacağı bedihî ve bâhir idüğinden ve bunların her ne vakit olsa def'leri dahi kabil olacağından mücerred şan-ı Devlet-i Aliyyeyi muhafazaten ceneral-i mumaileyhin ifadesine bilmuvafaka mâadâlarının irsalinden külliye sarfınazar olunmak üzere mârr-uz-zikr bir nefe اوجيال in dahi izamına karar verilmiş olmağla ve اوجيال-i mersûm dahi bugünlerde Paris'e gelmiş olduğuna binaen ana dahi sabıkları misillü bir kıt'a sened ve bittedarük bin üçyüz frank dahi harcirah verilmiş ve tenbihat-ı sabıka buna dahi icra olunmuş ve anın verdiği Fransızca sened bir mahsus gider ile gönderilmek üzere şimdilik tevkif kılınmış olduğu.

Salif-uz-zikr emirname-i veliyy-ün-niamîlerinin birinde beyan buyurulduğu üzere tesviye-i emlak maddesi için memurlar tayin buyurulması pek isabet olub evvel ve âhir bu tarafta gerek Umûr-ı Ecnebiye Nezaretine ve gerek Yunan elçisine bu maddeden dolayı söz söylendikçe artık uzatılmayarak bitürüleceğini ifade etmekte olduklarına ve elhaletü hazihi hudud maddesi dahi bu şartın bitmiş olduğuna binaen memurlar bendelerinin mahall-i memuriyetlerine vusullerinde hemen tesviye-i maslata muvaffak olmaları eltaf-i ilâhiyeden memûl idüğü ve bu defa dahi bu husus için Yunan'da olan Fransa elçisine tenbihat-i lâzime icra olunmak üzere Umûr-ı Ecnebiye Nezaretine haber gönderilmiş olmağla nundan böyle dahi ikdamat-ı lâzimenin icrasında kusur olunmayacağı.

Sakız muhassılı sabık atufetlü Yusuf Paşa Hazretleri [3] bendelerinin malını dolandırmış olan Kemal nam yahudinin Marsilya'da bıraktım dediği emvale dair Umûr-ı Ecnebiye Nezaretine verilen müzekkirenin bu defa cevabı vürud etmiş olmağla bir sureti leffen hâk-i pay-i âlilerine takdim kılındığı.

[1] Républiquein-cumhuriyetçi.

[2] Cümlede düşüklük göze çarpıyor.

[3] Karslı Yusuf Paşa (Sicill-i Osmanî, IV, 674).

XXXVIII

Taraf-ı çakerîden atufetlü Beylikci Efendi bendelerine yazılan tahriratın suretidir [1].

Tecdid-i tarife ve resm-i gümrük maddelerine dair taraf-ı valâlarından İngiltere Umûr-ı Ecnebiyesi Nazarına ne vechile tezkire-i seniyyeleri yazılmış ve nazır-ı mumaileyhin gönderdiği mektubun sureti irsal buyurulmuş olduğunu mutazammın reside-i dest-i tekrim olan emirname-i samileri mezayası ve suret-i merkume müeddası malûm-ı kemteranem olarak tecdid-i tarife maddesinin Lord بونسوي ye yazıldığı nazır-ı mumaileyhin mektubunda iş'ar olunması Lord بونسوي nin muamelât-ı resmîyesini kemafissabık icra etmekte olduğunu müş'ir bir keyfiyet olub mukaddemce tevarüd eden diğer emirnamelerden müstefad olacağı üzere Fransalı'nun Tunus tarafına donanma irsal etmelerinden dolayı Fransa Umûr-ı Ecnebiyesi Nazırıyla mücavebat-ı vakıa-i çakeranemi İngiltere Umûr-ı Ecnebiyesi Nazırı araştırmış ise de donanma-yi hümayunun Trablus'dan avdeti ve Fransa teknelerinin dahi Tunus'dan çıkub ötede berüde gezinmeleri havadisatı müteakiben münteşir olarak bende-i keminelere ise Devletlü Kapudan Paşa Hazretlerinin Tunus taraflarına geleceklerine dair kat'â malumatım olmadığından husus-ı mezkûra dair bu tarafda vâki olan mücavebat mukaddemce savb-ı valâlarına iş'ar olunan dereceyi tecavüz etmiyerek öylece kalmış ve bu maddede Fransızların musırrâne davrandıkları hal ü kallerinden anlaşılmış olmağla bu hususdan dolayı İngiltere Umûr-ı Ecnebiyesi Nazırına bir şey denilüb denilmemesi ve denilecek olduğu hâlde oranın politikasına göre ne suret ve kıyafetde irad buyurulması keyfiyeti menut-i irade-i seniyyeleri olan mevaddan olduğu ve bu defa Umûr-ı Hariciye Nezaret-i celilesi tarafından savb-ı çakeriye me'bus tahrirat-ı seniyye mealinde mukaddemce Kostantine canibine memur buyurulmuş olan Humbarahane-i Âmîre miralay-ı saadetlü Kâmil Bey bu defa Derisaadete avdet ederek gerek anın ve gerek bu taraftan Derisaadete gitmiş olan faziletlü Hamdan Efendi dâîlerinin kaleme alınan takrirleri üzerine bilmütalea Ceza-yir'in suret-i istirdadına teşebbüs olunmuş ve bu hususun taraf-ı valâlarına dahi bildirilmesi keyfiyatı emr ü iş'ar ve tekarîr-i mezkûre suretleri dahi ba's ü tisyar buyurulmuş olmağla bu hafta bu madde için Der-

[1] Başvekâlet Arşivi, Mesail-i siyasiye-Fransa (1-2) kartonu, İrade 7 melfuflarından tarihsiz bir şifredir. Ayrıca, hallinin üzerinde «Amedî Bey kulları tarafından Beylikci Efendi bendelerine vürud edüb bu tarafa gönderilen tahriratın hallidir» ibaresi vardır. Arzı tarihi ca 52 (eylül 1886) dir.

saadete yazılan cevabname-i çakerîde zikrolunan takrir suretlerinin hulâsa-i mealleri malûmat-ı mahalliye kabîlinden olub halbuki bu Cezayir maslahatı vakte göre umûr-ı azîme ve nazikeden olarak buna teşebbüs olmazdan evvel her tarafı mulâhaza olunmak yani zat-ı maslahat ile Devlet-i Aliyyenin ahval-i hazırası ve düvel-i saireyle cereyan etmekte olan usul-i politikası bilmüvazene ana göre iktiza-yi hale teşebbüs kılınmak lâzım geldiğinden bu keyfiyet bitevfikihi taâlâ mütalâa ve zat-ı vâfâları ile dahi muhabere ve yahud bugünlerde bu tarafa teşrif-i âlilerinde şifahen müzakere olunarak karar iş'ar olunacağı bildirilmiş olub çünkü mumaileyh Kâmil Bey ibtida mahall-i merkûme memuriyeti esnasında Kostantine Beğine bir rütbe ihsaniyle Kostantine eyaletinin tevcihi hususuna dair bazı mütalâat-ı âliye ma'raz-ı isti'lâmda taraf-ı çakeraneme beyan buyurulmuş olduğundan ol vakit bu husus hakkında bazı mukaddemat-ı münasibe ile Fransa vükelâsının zamirleri istikşaf olunmakta ve bu defa Derisaadete olan Fransa Elçisinin dahi Umûr-ı Hariciye Nezareti makamına ihbar eylediği vechile mîr-i mumaileyhe rütbe tevcih olunduğu halde Devlet-i Aliyye Fransa devletine ilân-ı harb buyurmuş hükmünde addedeceklerini ve şayed taraf-ı âcizanemden Cezayir ve Kostantine maddelerine dair bir gûna ifadat-ı resmiye vâki olur ise hem kendüleri istima etmek makamında olmayub ve hem de aramızda bulunan tatlılık bürûdete mübeddel olacağını söylemiş olduklarına ve şu aralık Fransa bu Cezayir'in reddi suretlerine yanaşmak şöyle dursun Devlet-i Aliyye donanmasının Tunus tarafına gelmesini bile çekemiyerek nasıl usule teşebbüs ettikleri meydanda bulunduğuna ve bunlar Saltanat-ı Seniyyenin ehaletü hazihi Trablus tarafıyla olan iştigalini mutlaka Rusyalunun tahrikâtındadır, diyerek türlü sözler söylemekte iken şimdi Cezayir meddesi resmen iddia olunduğu halde nasıl mânalar verecekleri bedihattan olduğuna ve malûm-i âlileri buyrulduğu üzere Fransa ve İngiltere devletlerinin hükümet-i meşrutaları hesabıyla efkâr-ı âmmeye ittiba' etmeğe mebburiyetleri derkâr olub Fransa ahâlisinin ise şimdiki halde Cezayirin reddi suretine hiç meyilleri olmayarak bu madde için Fransaluya itiraz etmesi melhuz olan bazı devletler tarafından dahi vakit politikalarının nezaketi cihetiyle herkes avakib-i umûru düşündüklerinden ve kendü menafi-i mahsuslarını düşündüklerinden midir anların taraflarından dahi sükût ve mümaşat gösterilmekte olmasına nazaran bu maddenin üzerine her ne kadar iddia olunsu ve takrir dahi verilmek istenilse istima ve kabul edeceklerini akıl kesmediğinden başka şayed bir muamele-i ânifeye iptidar edecek olurlar ise ve ol halde düvel-i saire süferasının yaptıkları misillü terk-i sefaret etmek lâzımgelüb bu dahi maaz Allahu taâlâ vakte göre gayet muzir bir şey olacağından çare-

siz kalınmak lâzımgelür ise de bu suretin dahi rezaleti derece-i tahammülden haric o-acığından şübhe olmayub velhasıl şu olunacak ifadatin zat-ı maslahata faidesi olmayacağından başka bu misillü şeyleri müntic olması ve belki Saltanat-ı Seniyyenin sair politikalarına ve alehusus Mısır maslahatına dahi dokunması vahimeleri hâtır-hırâş olduğundan ve meselâ şimdiki halde bütün Cezayir hakkında söze girişilmiyüb de yalnız Kostantine üzerine sohbet olunmak lâzımgelse bunu dahi istima etmiyeceklerinden şübhe olmayub ber-farz istima ve muvafakat edecek olsalar bile mukaddemce savb-ı bendegânemden Derisaadete yazılmış olduğu vechile Devlet-i Aliyye Cezayir'in Kostantine'den mâadâ yerlerinden keenne hakk-ı âlisini iskat etmiş gibi anlaşılacak bu dahi mahzurdan salim olmayacağından ve mumailiyh Kâmil Beyin takririnde mündeic olduğu üzere Kostantine Beyi bu madde için kırk bin kese mikdarı akçe itasına müteahhid olub ledelicab iki katını ve belki daha ziyade uyuşdurabileceği dahi melhuz ise de buraların usulüne ve alehusus malûm-ı devletleri olduğu üzere Fransızların beher sene Cezayir'e otuz milyondan mütecaviz frank sarf etmekte olmalarına göre mfr-i mumailiyhin vereceği akçe velev ki yüz bin kese akçe olsa dahi on iki buçuk [1] frank demek olarak bunları itma edecek derecede olmayub bundan başka bunlar Cezayir'den kendüleri kat'-i ümid ile terki suretine karar vermedikce ve bazı çekinecek devletlerden dahi kendü usullerine ber muhalefet bu kadar mebalîğ-i vefire yani ibtida Cezayir'i istilâ etdiklerinde masrufları olan yüz milyon frankdan Cezayir hazînesinden ahzedtikleri rivayet olunan doksan milyon frank bittenzil mâadâsiyle ol tarihten berü sene be-sene sarf ettikleri akçeler kâffeten verilmek lâzım gelse yine eskâr-ı nasdan bu hususun suret-i sühuleti hatir-i bendegâneme gelmeyüb Fransalunun Cezayir'de yerleşmesi İngiltere devletinin usûl-i politikasına muhalif itikad olunub Devletlü Âkif Efendi Hazretlerinin[2] infisalleri cihetiyle bu esnada İngiltere Devletinin mahcubiyeti ve mahzuziyeti kemalda olması dahi memûl olduğundan onların tarafından bir muavenet-i kavliye zuhûru melhuz ise de bu dahi asar-ı himem-i behiyyelerine mütevakkıf mevaddan olmağla eğerçi bugünler bu tarafa teşrif-i âlileri musammem ise hakk-ı âcizanemde pek büyük inayet olarak inşâ' Allahu taala keyfiyetin biletraf müzakeresine itina olunacağı ve ol taraftan hareket-i seniyyeleri esnasında bu hususdan dolayı elbette Umûr-ı Ecnebiye Nazırı پالمستون [3] un istikşaf-i zamirine dahi inayet buyuracakları bedihî ise de şayed teşrifleri biraz eyyam dahi

[1] Burada da «milyon» kelimesinin unutulduğu açıkça görülmektedir.

[2] Tabsıra sahibi meşhur Yozgadlı Âkif Paşa o sıralarda Churchill meselesinden dolayı Hariciye Nazırlığından alınmıştı.

[3] Palmerston.

gecikecek olur ise ol halde bu maddenin üzerine vaki olmuş ve olacak malûmat ve mütalâat-ı aliyyenin tafsilen ve izahen iş'arı niyaz-i mahsus-ı bendegânem idügi ve bu maddeye dair vürud eden tahrirat-i samiye ile tekarir-i mezkûre suretleri manzur-ı devletleri olmak ve bimennihi taalâ bu tarafa teşriflerinde yine beraber getirülmek üzere aynen işbu arıza-i bendegâneme vaz' ile takdim olunduğu inşa' Allah ül-kerim malûm-i âlileri buyuruldukda her halde emr-ü ferman hazret-i men lehül-emrindir.

XXXIX

Atebe-i bülemd-mertebe-i veliyy ün-niamilerine marûz-i çaker-i kemîneleridir ki [1]

Cezayir ve Tunus maddelerine dair Fransa elçisi [2] ile cereyan eden mücavebat-ı aliyyelerinden bahisle Fransızların bu maddelerde rû-nüma olan müdahale-i mefsedetlerinin önü kestirilmesi ve elçi-i mumaileyhin ifadat-i ânifesinden dolayı münasib ise bazı mertebe suret-i şikâyet izhar ve irae olunması hususunu şamil başka ve Trablus Valisi sabık Ali Paşa [3] nın sened altına girmiş olan yüz bin şu kadar frank deyni için elçi-i mumaileyhe suret-i taahhüdde takrir-i resmî ita buyurulmuş olduğundan ledelicağ bu hususun ma'raz-ı hulûsda ifade kılınması ve Mısır taraftarı olan [4] nam lafnin neşrettiği risale-i müzeyyifesini iptalen [5] marifetiyle tertibi tasmin olunan risale mersumun helâki cihetiyle gerü kalmıyarak bu tarafta âhar bir münasibi bittedarük anın marifetiyle icra-yi iktizasına bakılmasını müstemil başka başka emirname-i âsafaneleri mukaddemce ziyet-i dest-i vürud olmuş ve tahrir-i nüfus nizamına dair mukadde-ma bu taraftan gönderilen evrak Ceride Nezareti tarafına ita ile terceme etdirilmiş ise de mevadd-i mundericesi ahval-i cariyeye tevafuk etmediğinden lâyikiyle bir şey istifade olunamayacağı ve asl-ı matlûb olan nizam ise asakir-i nizamiyeye taşralardan neferat alınması icabında suret-i sühuleti nasıl olmak lâzımgeleceğinin bilinmesinden ibaret idügi

[1] Başvekâlet arşivi, Mesail-i Siyasiye-Fransa (1-2). İrade 7 melfuflarından şifre ile halli olup hallinin üzerinde «Londra sefiri Amedî Bey bendeleri tarafından vürud eden tahriratın hallidir. Fi 21 ca 52» ibaresi bulunduğu göre Reşid Beyin Paris sefiri iken gönderdiği bu tahrirat, kendisi Londra'ya naklolunduktan sonra İstanbul'a varmış olacaktır.

[2] Amiral Roussin.

[3] Ali Paşa için bak. Tarih Vesikaları, c. I, sayı: 4, s. 283.

[4] Zomar. (?)

[5] Blaeque. Bu zat için bakın, Tarih Vesikaları, cilt II, sayı: 9, s. 211, not: I.

beyaniyle leffen gönderildiği iş'ar buyurulan puslada muharrer risalenin irsali veyahud bu hususa dair usul-i cariyeleri keyfiyatının tahkik ve iş'arı ve asakir-i redife nizamnamelerinin dahi bittedarük isbâli hususlarını âmir ihsan buyurulan emirname-i veliyy ün-niamîleri dahi müteakiben tevarüd etmiş olmakla cümlesinin meal ve mezayaları rehîn-i fkan-i ubeydânem olmuşdur. Mukaddemce hâk-i pay-i sami-i müşfranelerine beyan ve iş'ar olduğu vechile Cezayir maddesine dair ziyet-efzâ-yi dest-i vürud olan emirname-i veliyy ün-niamîleri takımıyla atufetlü Beylikci Efendi bendelerine bilirsal rey ve mütalâası istifsar olunmuş olduğundan bu defa Efendi-i mumaileyh tarafından cevaben vürud ile işbu arzı-i bendegâneme leffen takdim-i hâk-i pay-i veliyy ün-niamîleri kılınan tahriratın halli mealinden ve gerek taraf-ı çakeranemdem Efendi-i mumaileyhe yazılmış olan isti'lâm-nâmenin kezalik takdim olunan sureti müedasından rehîn-i ilm-i âlileri buyrulacağı vechile işbu Cezayir maddesi şimdiki halde gayet teng ve nazik bir madde olarak buna teşebbüs olunmak lâzımgelse zat-i maslahata kat'â faidesi olmayacağından başka politikaca bazı mehaziri müstelzim olması vahimeleri dahi hatır-hırâş olan mevaddan olub ezcümle bu maddeden dolayı taraf-ı çakeranemden şimdiye kadar min-gayri resmin sözler söyledikce iradetdikleri cevap ve sair tahkikata nazaran bu madde için takrir-i resmî kabul etdirmenin ve yahud bunları resmen mükâleme suretine götürmenin çaresi olmayarak farazâ Cezayir maddesi için mükâleme olacağı bildirilmeksizin bir mükâleme istenilse muvaffakat edecekleri vazihatdan ise de tamam Umûr-i Ecnebiye Nazırı yanına varılıb da Cezayir lâkırdısı açıldığı gibi nasıl muamele-i anifeye ictira edecekleri meczum hükmünde olub egerçi saye-i şevket-vaye-i hazret-i şahanede Umûr-i Ecnebiye Nazırının sözlerinin altında kalınmıyarak icabı vechile mukabele olunacağı ve Hudâ hakkıyçün bu maddede olunan mülâhazat adem-i cesaret ve yahud bir günâ rehavet ve betaetden naşi olmayarak bu hususun tesviyesi söylemek ve takrir vermek ile değil feda-yi cana mütevakkıf olsa mücerred emr ü irade-i hazret-i şahanenin tenfizi ve bu kadar millet-i islâmiyenin keferé ellerinden tahlisi niyyet-i halisesiyle ol dereceye bile cüret kılınacağı derkâr ise de aslı mütalâa Devlet-i Aliyyenin mesalih-i nazikesi üzerine deveran etmek ve bir eyalet ahalisini kurtarmak için bir şey çıkarılıb maaz Allahu taalâ bunca eyaletler ahalisini türlü derdlere düşürmemek yani menfaat-i hassa için mazarrat-i âmme ihtiyar olunmamak lâzımgelceğinden ve bu Fransızların revîş-i mel'anetleri ve alehusus ki Cezayir hakkında Fransa milleti tagyîr-i niyet etmedikçe Fransa Devleti lâkırdısını bile lîsana alamıyacağından başka bu maddenin üzerine her türlü harekâta ibtidar edecekleri bu tarafda daha ziyade malûm olan mevaddan olduğundan

ve hattâ geçen hafta takdim olunan arıza-i ubeydânemde Derisaadete gideceği iş'ar olunan *موسيو سامار ژراردين* [1] liecelilveda nezd-i bendegâneme geldiğinde kendüsünün Devlet-i Aliyyeye hayırhahlığından ve bu defa Derisaadete gideceği cihetle Devlet-i Aliyyenin usuli mehasin-şumulüne malûmat-i kâmile tahsil edeceğinden bahisle bundan böyle Kamarada Devlet-i Aliyye menafii üzerine kavî sözler söylemek niyetinde olub kendüsinden başka Saltanat-ı Seniyye hayrına mail Kamarada birtakım âdemler dahi var ise de Cezayir maddesinden dolayı taraf-ı Devlet-i Aliyyeden bir şey söylenecek olur ise Fransa Devletinin şimdiki halde bu maslahat hakkında derkâr olan mecburiyeti cihetiyle elbette beyn ed-devleteyn bürüdeti müstelzim olacağından ol halde Kamara ahalişi velevki cümleten menafi-i Devlet-i Aliyyeye mail olsalar bile hem devlet ve hem milletlerinin hilâfına söz söyleyemeyeceklerini ifade etmesiyle bunun üzerine hayli mübahasat cereyan edüb velhasıl bu âdem burada hayli muteber ve ministrolar ile birlikde bulunur makuleden olduğuna binaen bu lâkırdıları pek de kendülüğünden söylemeyüb bazı talimat ile irad etmesi dahi hatıra geldiğinden ve mumaileyh Beylikci Efendi bendelerinin suret-i iş'arına nazaran bu madde için İngiltere Devleti tarafından dahi bir gûna iane olamayacak gibi görüldüğünden bu hususda zihn-i bendegânem mütehayyir olarak her ne ise mumaileyh Beylikci Efendi bendelerinin bugün yarın bu tarafa vürudu memûl olmağla keyfiyet şifahen dahi müzakere ve zîr ü bâlâsı tekrar be-tekrar mütalâa ve mülâhaza olunacağından ne vechile karar verilür ise hâk-i pa-yi âlilerine beyan ve iş'ar kılınacağı ve çakerlerinin mukaddema vaki olan mesmuat-ı bendegâneme göre Cezayir ve Tunus maddelerinden dolayı bu taraftan *امرال روسن* e giden talimat elçi-i mumaileyhin Derisaadete kullandığı lisandan çok şiddetli olmak hasebiyle elçi-i mumaileyh söylediği sözleri mecburen irad etmiş olacağından başka kendüsünün Devlet-i Aliyye hayırhahlığı pek mütevatir olarak hattâ devleti vükelâsiyle dahi bu hususdan dolayı münakaşada olduğuna ve kendüsi dahi bu tarafa gelmeye mezun bulunduğu binaen hakkında şimdiki halde ma'raz-ı şikâyetde söz söylenilmiyerek mumaileyh Ali Paşanın deyni meddesinden dolayı emr ü irade-i veliyy ün-niamîleri vechile

[1] Monsieur Saint Mare Girardin (1801 - 1873) zamanında büyük bir şöhret ve itibarı olan Fransız edebiyatçılarından. Uzun müddet Journal des Débats'da muharrirlik, Paris Edebiyat Fakültesinde profesörlük eden bu zat, birçok eserlerin de müellifidir. 1834 de mebus seçilerek 1848 ihtilâline kadar siyasi faaliyette bulunan ve bilhassa şark işlerine yakından alâka gösteren Monsieur Girardin, Napoléon III. zamanında siyasi hayatın uzak kalmış, ancak ikinci imparatorluğun sükûtundan sonra yeniden faaliyete geçerek cumhurreisi Thiers'in düşürülmesinde âmil olmuştur. Reşid Paşa Paris sefiriyken Girardin mebus bulunuyordu.

ma'raz-ı cemilede sohbetler irad kılınacağı ve mersum زمار ۱ tezyifen ve ibtalen bir şey tertib olunmak için bir âdem tedarük olunmak üzere olmağla inşa' Allahu taalâ tıbk-ı irade-i aliyye-i hazret-i şahane üzere icra-yi iktizasına bakılacağı ve mukaddemce gönderilen tahrir-i nüfus nizamnamesinin aşıl galebelikli evrakı bir seyyah ile gönderilüb sonradan verilen birkaç kâğıd dahi başkaca irsal olunmuş olduğundan eğerçi mersum seyyah ile gönderilen takım henüz vâsıl olmayüb da yalnız sonraki kâğıdlar terceme etdirilmiş ise andan bir şey anlaşılamiyacağı misillü topunun vürudu takdirinde dahi yine tamamı tamamına tevafuk etmiyeceği bedihiyatdan olub her ne ise mukaddema tahrir-i nüfus nizamnamesi istenilmiş ve Fransa Devleti tarafından dahi anlar verilmiş olduğundan öylece irsal olunmuş olarak asakir-i redife tertibine dair nizamnamelerin irsali bu defa emr ü irade buyurulmuş olduğuna ve filhakika bunların bu maddelere dair nizamnameleri pek müdekkikane olarak eğerçi iş'ar buyurulan pusla derun-i emirname-i veliyy ün-nizamîlerinde zuhûr etmemiş ise de bu misillü nizamnamelerin pek çok nüsahtı matbuası bulunacağına binaen inşa' Allahu taalâ bittedarük irsal kılındığı üzere Fransa ministrolarının ekserisi istifa etmişler ise de henüz yenileri nasbolunmamış olduğu ve موسيو سامار زاردن ibtida bahren gidecek iken sonradan berren gitmekliğe karar vermiş olduğundan kendü iltimasına binaen Devletlü Vidin ve Belgrad muhafızları ve Çermen mutasarrıfı ve Atufetlü Ruscuk muhafızı hazeratına olarak birer kıt'a maruzat ve tahrirat dahi ita olunmuş olub seyyah-i mumaiylehi bu tarafda kuvve-i lisaniye ve kalemiye erbabından ve Devlet-i Aliyye menafiine mail âdem olduğundan bunun bütün bütün celb-i kalbi pek faidelü olacağına binaen Takvimhane-i Âmireye memur sadetlü Hüseyin Mazhar Efendi bendeleri ve İstefanaki Bey [1] kulları vasıtasıyla bu âdeme politikaca iknaî sözler irad etdirilerek ve kendüsine ikram ve nevazişler gösterilerek celbolunması münasib gibi görüldüğünden min-gayri haddin iş'ara ibtidar kılındığı beyaniyle arıza-i kemteranem terkim ve takdimine ictisar kılındığı inşa' Allah ül-kerim muhat-ı ilm-i âlileri buyuruldukda her halde emr ü ferman hazret-i men leh ül-emrindir.

Fi 20 ca 52 (2 birinciteşrin 1836)

mühür

Mustafa Reşid

(Sonz. var)

[1] Reşit Paşanın hâmisî Pertev Paşanın ve daha sonra Reşit Paşa zamanlarında Babıâlide hizmet etmiş, Boğdan kaymakamlığında ve Sisam beyliğinde bulunmuş olan İstefanaki Vogoridis Beydir. Bu zat, Aleko Paşanın babasıdır.